ЦЕТИЊСКИ ВЈЕСНИК

ИЗЛАЗИ СРИЈЕДОМ И ПЕТКОМ

Цијена: за Црну Гору на годину 10 круна, на по године 5 круна; ван земље 15 франака у злату

Уређује: ОДБОР

Адреса: „Цетињски Вјесник“ — Цетиње; Adresse: „Le Courrier de Cettigné“ — Cettigné (Monténégro)

За ЦРНУ ГОРУ појединн број 10 пара.
За СТРАНЕ ЗЕМЉЕ појединн број 20 пара.

БРОЈ 63 | ЦЕТИЊЕ, СРИЈЕДА 24. ЈУЛА 1913. ГОД. | ГОДИНА VI.

Други балкански рат

Цетиње, 24. јула

Након дугог натезања и одуговлачења, као и преговарања у Скопљу, Биограду и Нишу изасланици Србије, Црне Горе, Грчке, као год и Бугарске и Румуније састали су се у Букурешту, да преговарају ради закључења мира.

Прва претходна конференција била је у уторник, а редовне сједнице почеле су у прошлу сриједу. Оно што се могло и имало да ријеши још много и много прије почело је тек прије осам дана, управо мјесец дана касније него су почели крвави сукоби између Бугарске и савезника. Прије тога предсједници министарства савезних балканских држава требали су да дођу у Петроград, да се тамо посавјетују о диоби и да Руском Цару повјере суд о спорним питањима. Да је у Бугарској било увиђавности и да се искрено повиновала овом суду уговором предвиђеном толики и толики српски, бугарски и грчки војници не би трунили под земљом и гњили по болницама, него би радили своје послове и омогућивали процват својих држава. Балканске савезне државе приштедиле би тиме и људских и материјалних жртава, а да не говоримо о мору проливене јуначке крви, о напорима, мукама и страдањима, о попаљеним градовима, селима и пољима, као год и о оним силним жртвама принесеним у овом кратком али крвавом рату! Уза све то Бугарска се не би изложила овако силном унижењу као сад што је, не би дала повода да Румунија прелази Дунав, нити би пружила прилике Турској да се чак и она разрачунава с њоме.

До чега, на жалост, није дошло у Петрограду, дошло је најзад у Букурешту и преговори се већ у велико воде. Кад није Бугарска добре воље хтјела да пристане на посредовање Русије, принуђена је сада да пристане на руковођење Румуније. Кад није у Петрограду пред високог арбитра хтјела да иступи као равноправни парничар, сад се мора задовољити улогом подређеном и трпељиво се измирити са незавидном јој судбином побијеђеног и униженог. „Ко за туђом вуном пође, сам острижен кући дође“.

Још нема детаља како започети преговори теку, те зато се не може тачно ни знати с каквим ће се успјехом завршити.

Међутим ми ћемо засада да се позабавимо с оним што се зна да је до сада у Букурешту одлучено.

На првој сједници делегата у Букурешту, која је била у сриједу, једногласно је ријешено, да се непријатељства обуставе за пет дана. Тако је задовољена и Бугарска и неке велике силе које су потпомагале Бугарску да би се спасла од крајњег понижења.

Као што се зна, савезници су у почетку одлучно противни били да се непријатељства прекидају и нијесу хтјели да чују за приморје и ако су на њих са свију страна наваљивали. да обуставе ратне операције. То су они чинили зато, да би Бугарску нагнали да се што прије склопи дефинитивни мир и да се преговори не би отезали. Како су сад добили увјерење, да Бугари неће злоупотребити примирје, да отежу преговоре и да овај кратки рок не могу да искористе ради спреме своје потучене војске, то су најзад пристали на петодневно обустављање непријатељства, пошто тим кратким временом не могу Бугари ништа да добију, ако би чак и хтјели да се користе недозвољеним средствима.

Савезницима није много стало до настављања ратних операција, јер и ако су сигурни у своје успјех, увјерени су да им нове побједе не би битне користи донијеле, те би се тако излишно крв пролијевала. Међутим продужењем продирања у државну бугарску границу савезнике пут води у бугарску пријестоницу и улазак савезничке војске у Софију могао би само да изазове одлучну интервенцију Европе, те би се без потребе стварале компликације. Али док се тим обзирима савезници руководе сада, сасвијем је разумљиво да се неће руководити буде ли Бугарска покушала да њихову добру вољу и предусретљивост злоупотреби. Без обзира на све, савезници ће наставити одлучну акцију, коначно уништити противника и побједоносно ући у Софију, скидајући сваку одговорност са себе, јер се тек не може ни очекивати, а још мање тражити од њих да буду према Бугарској више обазривији него што је она сама према себи.

Како су тих пет дана примирја јуче у подне протекли, то су још за три дана продужени. То показује да је ток преговора повољан и да има наде да ће се мир закључити.

Румунија је већ с Бугарском закључила споразум и сад су у току преговори са савезницима.

Савезници су отворено изашли са својим захтјевима а Бугарска је такође изнијела своје услове.

Савезници траже за себе цијелу Маћедонију т. ј. стављају границу од ријеке Струме, остављајући Бугарској од обале на Егејском Мору само онај дио између Макарија и Еноса. Уз то траже да се Бугарска одрекне сваког захтјева на Егејска Острва, као год и да плати оштету оробљеном становништву, које припада савезницими. Ти захтјеви потпуно одговарају новом положају створеном на бојном пољу. Од Бугарске се не тражи ништа што засијеца у њено старо земљиште изузев уређење старе српско-бугарске границе у сјеверо-западном углу.

С тим захтјевима Бугарска није сагласна и нуди савезницима само спорна земљишта, пристајући на границу која би водила од старе српско-бугарске границе преко земљишта између Куманова и Криве Паланке, на југ између Штипа и Велеса до Орфанског Залива како би јој остала мјеста Крива Паланка, Кратово, Кочане, Штип, Радовиште, Струмица, Дојран, Серес, Демир-Хисар и Кавала. Уз то остављa питање о Егејским Острвима великим силама, не пристаје на оштету, за регулисање старе спрско-бугарске границе тражи међународну војну комисију и да се јемство за право потпуне школске и црквене слободе простре на све народности, како под Бугарима, тако и под савезницима.

Територијални услови савезника за Бугарску нијесу лаки, али нијесу ни непревадни. Они потпуно одговарају новом положају створеном на бојишту. Не буде ли пристала на њих, проузроковаће да се војне операције продуже и како ће оне бити само на њену штету, то ће бити онда у питање доведене и њене старе територије.

Савезници се, с погледом на њихове успјехе, не могу задовољити оним што им Бугарска нуди, пошто она треба да сноси све пошљедице своје наопаке политике. То је и природно и правично, а у вези је са огромним жртвама што их у овом рату савезничке војске поднесоше. Истина је, да ће према томе Бугарска много изгубити од својих тековина у првом рату, али зато нема никог другог да криви, него саму себе. Да је са савезницима остала у добрим и коректним односима и да није овај рат изазвала, до овога не би дошло. Али кад је рат проузроковала и у њему потучена и право је и потребно је да сада испашта. „Ко што ради, све себи“. Да није својим исправним савезницима копала јаму, не би у њу упала. Бугарска не смије да се заноси маштаријама и да се руководи самообманом, него мора да рачуна са стварношћу и критичним стањем у коме је. У противном случају може само себи да напакости, као што је и овом приликом било. Продужење рата сада већ побијеђену, измождену и исцрпљену Бугарску дотукло би је. То не би значило ништа друго него вршење самоубиства. За њу је једини спас споразум са савезницима и искрен наслон на њих. Авантуристичка политика Бугарску је до свега овога довела и зато је сасвијем разумљиво, што се очекује да ће се и бугарски политичари једном уразумити и, користећи се горким искуством, бар сад поћи правим путем.

Наставак непријатељства немогућан је, а дође ли ипак до њега, значиће да су се бугарски политичари, који су своју јадну земљу до катастрофе довели, ријешили да је коначно упропасте.

Додуше они су дали и сувише доказа да су на све готови и да за њих немогућности нема, али, и крај свега тога, ипак се не може претпоставити толика њихова безглавост.

Бугари као клеветници

Биоград, 20. јула

У страној штампи почињу са бугарске стране да распростиру гласове о неким побједама бугарске војске и о томе како су наши војници вршили звјерства над заробљеницима и рањеницима. Очигледна је намјера ових гласова да се умањи онај ружни ефекат, који је произведен у иностранству гласовима о свирепости које је починила бугарска војска. Прије свега не стоје њихова тврђења да смо се ми и Грци користили тиме што је Бугарска била одсјечена од Европе и оклеветали је. Бугарска је покушала у самом почетку обманути европску штампу да смо је ми напали и да су свуда однијели побједу. И онда као и сад, Бугари су имали могућности бранити се од оптужаба, али факта су показала да су извјештаји из бугарских извора лажни као што су неистините вијести, које су у најскорије вријеме покушали да протуре, о неким бугарским побједама, којима је била циљ да се ублаже бугарски порази. Односно злочиначких недјела које је починила бугарска војска над нашим рањеницима, заробљеницима и становништву њих не могу оборити никакве изјаве, пошто су та дјела утврдиле комисије конзула, страних новинара и љекара. Најкатегоричније одбијамо сваку оптужбу да су наши војници чинили каква звјерства. Те нове клевете имају смјер прикрити бугарске злочине, а набацити оптужбу и на наше војнике да би на страни помислила публика да су ако ништа друго оно бар наши војници исто тако криви као и бугарски. Недјела бугарских војника су утврђена и бугарске клевете о нашим војницима Бугари не могу ничим доказати. У пошљедње вријеме чак су, с провидном намјером да нас заваде с Румунијом, лансирали гласове да су Срби погукли неке Куповлахе и опљачкали им имања. Најкатегоричније и најенергичније демантују се и преко мјесне штампе сви ови нови клевегнички покушаји.

Отворено писмо д-ру Даневу

Хрватски посланик на царевинском вијећу г. др. А. Тресић—Павичић упутио је из Беча преко новина отворено писмо д-ру Даневу, бившем бугарском министру предсједнику, чијој је могућој руци бугарски народ био повјерио своју судбину.

То веома интересантно и карактеристично писмо овако гласи:

„De mortuis nil nisi bene“ вели пословица. Ја Вам желим најбоље здравље и сваку срећу, али Ви сте, као политички човјек, мртав као мртва прошлост. Ја се не дижем да чупам браду мртвоме лаву, али Ваша политика и државна лешина припада повјести, а свак имаде право да у повјести изразује свој суд, бива да суди мртвима. Као глава свога народа Ви сте пусте глава и ја имадем право, да о одсјеченој глави Бугарске изречем своје мнијење. Иначе, живи ми били!

Ми Хрвати боловасмо од бугарофилије до те мјере, да је то наша десна замјерала нашој лијевој. Срби — који су нам ближи — упозоривали су нас, да вас мало боље проучимо. Мене је словенски конгрес у Софији добрано излијечио, а Ви сте ми, преузвишени г., посвему отворили очи... Хвала Вам буди за то.

Како смо ми Хрвати клицали од весеља и поноса, када су нам долазиле вијести о Лозенграду, Лиле-Бургасу, Једрену! Та имена су нам скоро исто тако мила, као Куманово, Прилип, Битоль, Скадар. Али већ након првих побједа мене је почела хватати зебња, што ће бити на концу, када се дође ad fractionem panis. Дивио сам се Србима, који вам преко по године стојаху у бок и умираху за вас, и ако су своју улогу били у двадесетак дана посве довршили, и истријебили Турке са њина опредијељенога територија. Никада не читах у вашим новинама ни ријечи захвалности, ни ријечи похвале за Србе! Мишљах, бити ће да ћете их по уговору наградити, па стога да не захваљујете. Када дође пад Једрена, и ваш генерал Иванов изјави да су Срби били ту само као компарсерија на позорници! Јао, рекох, наопако је!

Мој страх је растао како су вас њемачке новине обасипале хвалама а Србе погрдама; а једина нада ми је била, што сам се уздао у здрав разум бугарског народа, да неће загристи у њемачку меку. Још се, надасмо, да су Велбужд и Сливница за увијек у повјести покопани.

Али дођоше Ваша путовања по главним градовима Европе. Ми Вам се дивисмо, на првим дипломатским корацима. Али жалибоже разви се Ваша превелика глагољивост и неки Бизмаршки апломб, који је брзо почео храмати. Сваком њемачком и мађарском новинару бијасте увијек спреман на интервјув, новинарима, који наш народ не престају обасипати највећим погрдама.... Погибељно је за

дипломату, који је имао онако велику мисију, много говорити, а ми брзо осјетисмо, да говорите премного.... И онда, јао, након Ваших, дођоше у „Neue Freie Presse“ изјаве Вашег пашљедника Радославова, пак изјаве Ратка Димитријева итд. пак она, најсудбоноснија од свих, Начовићева! .. На концу видјесмо, да се поносите више својим финско-татарским поријетлом, него словенском крви и језиком... Чак и један од ваших књижевних првака, Вазов, изјави, да није Словен, него Татарин....

То нас је онда бољело и дубоко пекло, а данас смо на жалост присиљени, да жалимо што и више ту своју тарштину не нагласиваcте, да за ваша дјела што мање одговорности падне на Словенство....

Било је и са српске стране гласова, који нас испуњаваху бригом и тугом. Било је засуканости, непопустљивости, али није било татаризма... Ми то осуђивасмо, ми учинисмо све што је било могуће, да склонимо браћу на попуст према вама, само да не дође до Велбужда или Сливнице. Ми Хрвати сматрамо српски терирорий својим територијем, и када савјетовасмо браћу, да се задовоље с мањим и да попусте вашој похлепи, ми се одрицасмо свога властитога територија.. Наше новинство било је без изнимке проти рату: Ми смо сматрали да ће и побједа за нас бити прескупа, јер што мање Срба, то мање Хрвата. Ми смо видјели, да њемачко новинство напире све силе, да дође до рата, којег нијесу хтјели Словени, осим самих Бугара. Ми смо хтјели, да се и уз највеће наше жртве онемогући наслада бечких хришћанских социјала, Нијемаца у опште и Мађара. Духови њемачких хероја спремаху се, да се опију у Валхали српском и бугарском крвљу, мјесто медовином... Кад је руски цар рекао, нећу крви на Балкану, устаде Тиса на одбрану аутономије балканских народа и рече, зашто да не буде крви? Зашто да не буде Бугарима и Србима клати се до миље воље, макар ако хоће, док ниједног не остане? Гдје ће те искренијега заштитника наше слободе од њега? „Ubi solitudinem faciunt, pacem appelant“! И ви сте томе прабрату из Турана у Пешти љубезно метанисали, као и онима, који му наредише да држи тај историски говор. Ко зна! Можда се и Ви сами мигнули којом ријечју, да брани бугарску слободу од руске препотенције...

Читајући по њемачким новинама изјаве бугарских државника, мене је хватала нека неизречива тјескоба и забринутост. Врхунац татарштине био је споменути интервјув Начовића у „N. F. Presse“. Злогласни и несретни уговор између Бугарске и Србије, којега се бугарски државници држаху шајлачком тврдокорношћу и бијесом, након што га на сваком ретку сами прекрижише и ногама погазише а Србе пред цијелим свијетом приказиваху као вјероломци, нашао је у Начовићу најдостојнијега коментатора. Он отворено рече, и ако је Бугарска пристала, да у уговору буде утаначено, да ће она у становитом случају прискочити у помоћ Србији са 200.000 војника, да на то у Бугарској нико није озбиљно мислио, у ниједном случају не би била Бугарска послала Србији ту помоћ, и да се је та клаузула примила у уговор, јер иначе да Србија није хтјела пристати на савез! Тако киничног и тако слабоумног интервјува не читах од европског дипломате. Остадох пак пренеражен, када човјек тако слабих дипломатских способности, тако ниског карактера, бива, након неколико дана, именован за бугарског посланика у Цариграду! То је свједочило за морал читаве Бугарске! И није ме зачудило што је велики везир таквом човјеку показао врата, и што је наредио војсци да крене на Дринопоље.

Тај интервјув ме је увјерио, да је рат неизбјежив, али ме мину онај првашњи страх и туга над ратом. Рекох, тај рат не ће бити братоубилачки, него рат између татарства и словенства. Ни часа нијесам сумњао, да ће словенство побиједити татарство.

Некада мишљасмо, да је доза татарске крви оно што је одузело Бугарима мекушну словенску ћуд, а чинило их марљивима и до скрајности одлучнима, те да ће с тога играти прву улогу на Балкану. Данас вјерујемо, да је баш то оно што онемогућује за сва времена, да буду међу нама primi inter pares. Ми ћемо им радо признати већу марљивост, устрајност у раду, енергију, јунаштво, све крепости, које хоће; али им једно не можемо признати, витештво — у које је Пашић до задњег часа вјеровао — или, шта више, човјечност...

Татарство и човјечност не слажу се ни у индивидуу.

Ваши одушевљени штоваоци Нијемци називаху вас и слатким именом балканских Јапанаца... То је вама годило, а нас је болило, јер потмули нападај код Чемулпа и Портартура мора да вриједа правни осјећај и етско чувство сваког уљудног човјека.

Али ви сте тај прислов потпуно заслужили даном 30. јуна (17. по старом), који ће остати најсрамотнијим у историји свих словенских народа. Тога дана је ваш татарски атавистички бијес свом силом провалио. Прије тога погостисте српску браћу, да је боже увјерите о својој љубави и о сигурности мира. Тако месар баца животињи кукуруза, прије него ће јој тољагом по глави. Грлисте српске официре, а сакриваcте тољагу за леђа. Доиста заслужисте име Јапанаца, само што вас терети околност, да ваша каинска подвига није била ни успјехом окрунена...

Али ни то још није врхунац вашег татаризма. Врхунац татаризма се је испољио у Вашој политици, г. Даневе. Док сте припремали потпуни нападај на Србе и Грчке у злогласној ноћи 30. јуна, Ви сте у исто доба спремали брзојав на велевласти, којим просвједујете, проти подмуклом нападају Срба и Грка, проти навали, без навијештења рата. И бијасте у у томе тако хитри, да се пожуристе брзојавом чак прије него Ваши генерали изведоше нападај! И када Срби уловише и објелоданише факсимиле оне гадне, срамотне, потмуле армијске команде, Ви најприје занијекасте аутентицитет; а кашње, када видисте, да се је војска морала повратити избијених зубова, покушасте свалити кривњу на непослушне генерале. Генерала Савова одабрасте за јарца откупитеља Ваших гријеха и понудисте га јавноме мнијењу Европе за жртву. Да је Савов крив ужасној катастрофи Бугарске, вјешала би била за њ ситна казна. Међутим се њему није никаква несрећа догодила, него да мора и даље водити војску, која више не вјерује сама у се. Да је Ваш каински чин био окрунјен успјехом, Ви бисте се њиме поносили.

О татаризму у Серезу Доксату, Књажевцу и т. д., о звијерствима почињенима на рањеницима, дјеци, старцима нећу говорити..... јер ме је срам.... јер осим татарске, мора да буде у вама и нешто славенске крви... Не ћу да пљујем себи на образ.

Да сузбијете те оптужбе, на жалост посвједочене од непристраних страних свједока, паче пристраних, јер ваших пријатеља, као што су аустријски консули, ви обасусте сличним оптужбама Србе. Не чудимо се, да сте кадри послужити се клеветама, када сте кадри почињати онаква дјела. Cur verba audiam, quum facta videam? Нико у Европи, осим Нијемаца и Мађара, није ваше оптужбе озбиљно узео. Мислите, да можете сваког варати, а ужасно варате сами себе.

Ово је оно што нас више боли и од ваших разбојства. Разумијемо вашу похлепу за земљом за политичком и државном моћи и величином. Просто вам било и то што не гледате скруполозно на средства, да получите сврху. Али оно што вас понижује у нашим очима и рад чега изгубисте све наше симпатије, то је лицемјерство, вухреност, потмулост, кукавна немоћ лажи. Кроз цијело ово вријеме ни искре витештва, нимало достојанства у несрећи, гдје се види права величина. Срби се показаше далеко умјеренији усрећи. Ви потучени, поражени, гоњени чак и од Грка, још увијек брамабарзујете, навијештате побједе, грозите се. Ваш посланик у Бечу Салабачев, након измишљене капитулације тимочке дивизије код Криволака, довикује Србима у „N. F. Presse“, vae victis! А баш је та јуначка тимочка дивизија сломила бугарску силу, и није завикнула vae victis!

Да је татаризам у овом рату побједио, Бугари били би извршили оно, чиме су се прије рата грозили. Ваши државници су навијештали Европи, да на Балкану не може бити мира, док не истријебите све Србе. Да је подмукли нападај успио, било би грозота, каквих историја не памти од времена Симеона Великога, са том разликом, да нови ваш Симеон и нови такозвани Наполеончети не би били нашли слободну и јаку Хрватску, спремну да ископа један велики гроб за сву војску, за Симеоне и Алагаботуре, или ако хоћете Фердинанде и Наполеончете, да не остане ока за свједока... Тако је негда било. Срећом данас Србија не треба хрватске помоћи...

Новине су писале, да се Фердинанд мисли прозвати Симеоном II. Брегалница га је освијестила... Ви сте хтјели испунити оно што ни Симеону није пошло за руком: Најприје израдити српску помоћ, да се сатре Турска и освоји Једрене, а онда сатријети Србију и стјерати Србо-Хрвате у сјеверозападни кут Балкана, гдје ће их Нијемци и Мађари докрајчити...

И још нам се ваше новине грозе, да нам неће никада опростити наше симпатије за Србе у овом рату. Тешко ћемо се ради тога расплакати... А је ли Ви знате, да је Хрватска била пет стотина година, по све слободна држава и да је уз њу живјела слободна Србија и да ми нигдје у хисторији не налазимо ниједне вијести, која би говорила о каквом рату Срба и Хрвата? Није ли то чудно и значајно? Бизатински хисторичари напротив говоре о навалама Бугара на Хрватску и о њиховим ужасним поразима.... Туђинска лоповска политика могла је за неко доба смести разум Србима и Хрватима; али то је прошло као ружан сан.

Имамо ли ми дакле разлога да плачемо, што вам подмукли нападај није успио? Или што се границе Србије приближују Егејском Мору?.. Или што се је чиста словенска крв показала јачом од оне, која је зачињена татарском? Што се нашему народу смијеши у будућности хегемонија над Балканом? Жао нам је, до бога жао, да је до рата дошло, али се тјешимо, да је вашом кривњом изазван и да је овдје повјесна правда била истога суда са егском. За ме нема сумње, да је будућност на Балкану наша. Српске побједе код Куманова, Битоља, итд. биле су велике, за наш народ свете и узвишене, јер су их народни пророци навијештали, јер их се је очекивало, као у Израељу Месију. Али те побједе још не показаше силну, невјеројатну моралну и физичну јакост српскога народа. Цио свијет је вјеровао, да су побједе код Лозенграда, Лиле-Бургаса, Бунар-Хисара неприсподобиво веће и знаменитије. Требало је да Срби побиједе те силне побједитеље, да неки виде што су Срби. И на сву срећу, још неки неће да виде, а то је врло добро... За нас побједа код Брегалнице није света, као Куманово; ми о њој не ћемо пјевати пјесме, али је не ћемо ни проклињати. Она има куд и камо већу хисториску знаменитост, њезине су пошљедице неприсподиво веће...

Те пошљедице се виде већ данас. Ваш цар, који је можда главни кривац ове несреће — а то ћете знати најбоље Ви, на коме је више од вас двојице одговорности — ваш цар, по примјеру осталих ваших Родомонта, одговара рускоме цару поносито, можда дрзовито. На то му плешћу његови мађарски и њемачки пријатељи; али гдје се дјео онај понос након Брегалнице? Ваш цар пада у прах пред каравлашким краљем, који му је турио нож у леђа; пада у прах и мољака све владаре Европе, само на оне неће да се обрати, који му једини могу помоћи. Брат брата до јаме води, али га у њу неће бацити... Он је бацио у крваво блато Бугарску, сада зове најљуће непријатеље Словена, да га из тога блата извуку! Један Римљанин не би тако кукавно јаукао, него би повукао логичне пошљедице своје лудости, или своје несреће...

...Шта више! Након Брегалнице и Турчин, онај Турчин, којега Бугари, да тако речем, тјерају ногама са Балкана, гажен по блату као црв, и он диже главу, смије се погледа Бугарину у очи, виче на бугарско барбарство и у име човјечности хоће да ослободи Једрен и Тракију!

Удара крв по образу на помисао! Али то су пошљедице татаризма, а у првом реду Ваше до невјероватности лакоумне политике, преузвишени господине. Ви сте знали, да се од рускога цара немате ничему надати, ако пограбите оружје. Знали сте да на вас вреба Каравлах и Турчин, па ипак уђосте у рат! Није ли Вам когод обећао помоћ у случају потребе!.. Ја мислим сигурно, јер не могу помислити, да би сте тако слаб и неопрезан дипломат могли бити. Неко Вас је насамарио, неко, који је можда желио не толико вашу побједу, колико уништење Срба... Бугарска сада на све стране виче: помоћ! помоћ! Па гдје су они који вас у ту јаму турише да вам пруже руку и да вас из ње извуку? На концу ипак изгледа, да ће вам се смиловати, руски цар, унаточ крвавој увреди, те да ће истјерати Турке из Једрена, ако му ваши савезници не наваде иза леђа...

Какво ће име у бугарској повјесници оставити Брегалница и д-р Данев! Бугарска је била на врхунцу славе, цио свијет њој се је дивио! Бугари највећи јунаци! Бугари дипломате! А данас? Гдје вас је довео потмули татаризам? У коју вас је јаму бацио? Мјесто удивљења презир, ужасан презир! Народна несрећа пробудила је све пригушене тератолошке инстинкте татаризма, и свијет вас је видио у грозној слици... која можда ипак не одговара истини, јер сте ви ипак више Словени, него Татари...

Брегалница! Које пошљедице! Г. Бетман Холвег је навијестио скори сукоб германства у словенства. Тиса је хтио видјети једним покусом како ће тај сукоб испасти. На Балкану се сукобише двије струје, два јака вјетра, словенски, који је хтио мир, и германски, који је хтио рат. Кривњом Бугара превагнуо је њемачки вјетар, али... је покушај испао код Брегалнице слабо. Слаб омен за будући велики сукоб германства и словенства! Погубне и оминозне су симпатије разних Вагнера и Каниа!

Преузвишени господине! Како Вам је при души на помисао, да су Турци опет у Лиле-Бургасу, Лозенгарду у Једрену; да газе по гробовима оних дивних бугарских и српских жртава, које их ослободише; да Турци можда ваде њихова тјелеса из гробова, да хране с њима своје псе, за које имаду толико милосрђа?...

...Нема за народе већег понижења, него када морају одступати комаде свога територија. Срамота је изгубити их у рату, али срамота над срамотама је изгубити их и без ране и без мртве главе. Бугари су присиљени да уступе Каравлашкој и и Карабогданског комад свог живог бугарског меса. А идеал је био ослободити од њих Добруџу, која ће до коју годину бити посве порумуњена.

Тако се збива, када се воли туђина за господара него брата за брата. Тај господар није мислио ни желио вама толико зла, колико Србима. Али судбина јарац! Мислећи отети, вашом приволом, море Србији, отео је вама Мађедонију, Солун и Добруџу! Србија ће имати слободан пут на два мора и Мађедонију, коју би вам сигурно оставила, да сте се држали уговора и понашали као браћа. Али се понијесте као онај пас, што је видио другога у мору са комадом меса у зубима... а опростите пасју присподобу.

И након отјерања Срба са Јадрана, ви бисте добили добар дио Македоније, коју је Сливница побугарила, а коју су Срби од онога освојили, који ју је њима, а не вама, отео и који ће опет Брегалницу посрбити. Да сте хтјели мир, да сте били искрени с браћом, добили бисте можда и Солун... Нијесу криви Срби што ће под Грчком и Румунијом бити Словена, него ви. Ви ту ужасну страхоту нанесосте Словенству.

Брегалница ипак не би била за вас велика несрећа, ако вас је излијечила од татарштине. У том случају била би пак за вас и за нас права срећа. Али...

Неки отац, када му рекоше, да му је син много на картама изгубио, рече: не боли ме то, не се бојим да ће хтјети реваншу! Ето то је била права несрећа Бугарске! Све се још даде поправити, даде се добити много изгубљеног територија натраг; нарочито ослободити Словене на Егејском и Црноме Мору; али само у слози са браћом, не са душманима Словенства; иначе Бугарска може доживјети судбину Пољске... Ви не можете Србину опростити што вас је витешки побиједио; а опраштате Каравлаху, који вас је потмуло иза леђа напао. Ви замјерате Србину што се са Грчком сложио, а заборављате, да сте га ви у тај савез турили, да је било за одбрану живота. Ох, како би Србин одахнуо, да се може... уздати у вас, као у брата! Много, много би вам опростио... много бисте добили натраг...

Преузвишени господине! Тацит се негдје пита, да ли у развитку повјести влада неки ред и сврховитост или пуки случај и каос. То је још и данас једно од најтежих питања философије хисторије и социјологије. Спојен је са најтежим метафизичним и моралним питањем о слободи воље. Ја имам о томе неко своје скромно мнијење и мислим, да у еволуцији повјести не влада пуки случај, а нити апсолутни детерминизам, него неки врло компликовани ред, којему је тешко видјети све нити, и нека сврховитост, којој никакав људски ум не може досећи сврхе. Повјест се развија по неком великом сврховитом плану, којему ми видимо само неке црте, те само на тим цртама можемо у развитку свјесно и сврховито судјеловати. Ми дакле нијесмо пуки аутомати у механизму детерминизма, али нијесмо ни демијурги, који тај план стварају, него скромни сурадници непознатог Неимара Демијурга свјетова. Само велики људи, хероји људства раде сврховито, а велика маса им помаже у раду. Многи мисле, да су силне компоненте у силама еволуције, а можда се варају, обично се сви прецјењују.

Можда сте и Ви, преузвишени господине, мислили да радите сврховито на једној великој идеји, на идеји бугарског Балкана од Црнога до Јадранскога Мора, од Дунава, и још сјеверније, до Мармаре и Егеја. Ја пак мислим, да нико не ради сврховито, ко не ради по плану Демијурга — а ми неке црте тога плана видимо — бива ко не ради апсолутно морално и са узвишеним средствима. Макјавели и Бизмарк вас можда заслијепише и ми ћутимо данас према Вама самилости Мени је особито жао што морам овако љуто да говорим о вашој неизмјерној несрећи. Али Ви сте мислили, да сте од оних титана, који дају правац повјести а били сте само слијепим оружјем у рукама лукаве дипломације и нађосте се одједаред сатрвени под колима еволуције, коју је трансцендентална сврховитост кренула другим путем, него сте је ви мислили турити. Каменчић издрма кола, али га кола сатру и иду напријед...

Ја Вас жалим, али далеко више жалим тисуће и тисуће жртава Ваше кобне погрешке. Срце ми крвари од туге! А истом

помисао, да ће пошљедице ваше погрешке тежити на дјецу дјеце наше! Ја бих волио бити задњи бугарски просјак, него др. Данев. Само ако сте били не само оруђем хинбене дипломације, него и оруђем Демијурга, да се бугарски народ излијечи од татарштине, онда бих желио бити др. Данев и примио бих на се жртву, над којом се веће не да замислити. Ако Вас ишта може утјешити — а сумњам, јер сте радили свјесно — нека Вас тјеши та помисао.

Из рата и о рату

Непотпуност бугарске мисије

Пало је у очи, да се бугарска мисија за преговоре о миру разликује по своме саставу од мисија осталих страна, које ће учествовати у преговорима.

Док Србију, Грчку и Румунију при преговорима о миру заступају предсједници министарства, дотле је Бугарска на конференцију у Букурешт послала једну мисију другога реда, без предсједника владе.

Тај поступак Бугарске, послије толиких рђавих искустава са њезиним политичарима, изазива код савезника сасвим оправдану сумњу у искреност бугарских жеља за што скоријим миром. Бугарска мисија, која врло вјероватно долази у Букурешт са ограниченим пуномоћијем за свој рад, мораће се често позивати на та ограничења и са ишчекивањима нових упустава из Софије само развлачити и отежавати рад конференције.

Савезници су, како се тврди, ријешени и спремни, да осујете овај маневар Бугарске, који је још један разлог, са кога се Бугарској ни под каквим условима неће дати дуже примирје прије потписивања прелиминара уговора о миру.

Међу делегатима

Према вијестима из Букурешта, српски, грчки и црногорски делегати имају неограничена пуномоћја за конференцију, како ради примирја, тако ради потписа прелиминара и дефинитивног мира, те ће они дати изјаве у овом смислу, а тражиће једнаку изјаву и од бугарских делегата. Буду ли Бугари имали иста пуномоћја, преговори ће моћи одмах почети. Ако Бугари намјеравају преговарати само ad referendum, остали ће делегати изјавити, да неће преговарати на овај начин. У српским и грчким круговима изазива бојазан околност, што су Бугари послали у Букурешт тек неке споредне чланове кабинета, а не министра предсједника Радославова, ни министра Генадијева, који представљају двије најизразитије личности у садашњем бугарском кабинету.

Према другим вијестима, које долазе из Букурешта, изгледа да Бугарска није вољна дефинитивно се обвезати према балканским државама, ако прије не добије јамства, да ће Турска на један или други начин бити присиљена, да се повуче иза линије Енос-Мидија. Изгледа да у томе Румунска у толико подупире Бугарску, у колико тражи да се склопи примирје, док бар стигне одговор велесила о држању према Турској. Напротив Грчка и Србија одлучно стоје на становишту, да је држање Турске споредна ствар, која се не односи на комплекс питања, која се имају рјешавати пред конференцијом у Букурешту, те да се најприје има склопити дефинитивни мир, а онда тек евентуално расправљати какво становиште имају заузети балканске државе према Турској. Неке бечке новине формулирају сумњу, да им по овом држању Грчке и Србије изгледа, да су се фактично ове двије државе обвезале на некакову сурадњу са Турском, али то се у балканским политичким круговима најодлучније с правом одриче. Међутим ово питање збиља је такве нарави, да би могло отешчати преговоре и изазвати наставак рата, што би могло изазвати, кривицом Бугарске, још веће заплете, него су били они за вријеме досадашњег рата.

Шта кажу делегати

Дописник париског листа „Le Temps-a" у Букурешту разговарао је са делегатима српским, грчким, румунским и бугарским.

Српски делегат *Никола Пашић*, пошто је истакао да је стратегиски положај српске војске изврсан и да здравствено стање иде на боље, јер је колера сузбијена рекао је:

„Ми Срби уносимо у преговоре и дух умјерености. Ми хоћемо да се споразумијемо са Бугарима за будућност, али треба да они престану да нас угрожавају на свим фронтима. Турско питање нема никакве везе са конференцијом. Турска офанзива у Дринопољу, настала из освете, занима искључиво саму Европу и ми ћемо се противити, да се о њој расправља на конференцији. Наша ствар је балканска ствар. Буде ли на конфенцији у Букурешту изнесена теза, да би пет балканских хришћанских држава имале након мира помоћи Бугарској, да она опет стекне права постигнута на лондонској конференцији ми ћемо се можда том тезом бавити. Румунска је били унапријед обавијестила Бугаре о својој акцији која је дакле била сасвијем оправдана. Што се тиче српско-бугарских чета, оне су веома близу једне другима да би се могле обуставити ратне операције а да обустава не буде везана уз прелиминаре. Још јуче су Бугари преузели офанзиву у Власини, те ако нас они нападну, треба им одговарати и гонити их. У питању Ђевђелије не постоји никаква опрека између Срба и Грка. Ако дакле Бугари покажу добру вољу на конференцији, брзо ће се доћи крају".

Други српски делегат *Мирослав Спалајковић*, који је био српски посланик у Софији у часу кад је букнуо рат, рекао је, да су Бугари показали крајњи егоизам што је керактеристична црта њихове расе. То их је довело до погрешака према сусједима и Европи. Ми смо, рече, огорчени ради начина, како су они рат почели и ради окрутности, које доказују тврдост њихове душе, која није способна да дијели ни са савезницима плод заједничких побједа. Ради тога Бугари не могу имати сигурних пријатеља. Ово ће непоуздање присилити остале балкнске државе, да траже довољна јамства, да аргесивне тежње Бугара остану безуспјешне. Ми желимо де се у Букурешту утаначи не лабави него трајни чврсти мир, који неће бити примирје од неколико мјесеци или неколико година. Том су жељом обузете Румунска, Србија, Грчка и Црна Гора у једнакој мјери. Гледиште Бугара видјећемо током ове седмице.

Румунски војни изасланик генерал *Коанда*, повратив се из Биограда, рекао је дописнику, да по оном, што је видио у српској пријестоници. чини му се, да је рат очајан. То доказује стање рањеника, који сваки дан стижу. Вјероватно је, да ако се прелиминари мира не буду могли закључити кроз осам дана, да ће се бојеви наставити још већим жаром.

Грчки делегат *Панас* је изјавио: споразум између Грка и Срба је потпун. Ђевђелија неће бити узрок међусобних потешкоћа. Грци ће остати непокољебиво на становишту, да се грчки град Кавала мора уступити Грчкој.

Бугарски делегати изјављују, да пошто је русофил Данев одступио са власти, садашња бугарска влада представља другу политику. Захтјеви Румунске — изјављују даље бугарски делегати — су прихваћени. Ми ћемо пружити јамство нашој искреној вољи за миром.

Румунија према Србији

О расположењу у Букурешту јављају:

Румунска пријестоница преобразила се. На сваком кораку осјећа се прије свега веселост, која се не да прикрити, што ће се баш у Букурешту донијети ријешења од историског значаја. Листови са задовољством констатују посредничку улогу Румуније и у опште изражавају наду свијех, да ће одлуке, које ће ускоро бити донијете у Букурешту, бити веома значајне, не само за будуће односе на Балкану, већ и за односе балканских држава према Европи. Не осјећа се ова радост само за то, што је Румунији указана част, да се у њеној пријестоници воде преговори за будући мир на Балкану, већ што се у овај мах више него икад у овоме гледа побједа народне политике. Румунија мијења своју спољну политику. То је извјесно, и тај преокрет нико не може спријечити. Национална политика, које је најизразитији представник румунски престолонашљед Фердинанд задахнула је цијелу Румунију; брзо и систематски мобилизација са мајсторским извршеним маршем у Бугарску територију, и ако без сметње, распалило је више но икад душу румунског народа и пробудиле нове наде на скоро оживотворење националних идеала. Што је најинтересантније свугдје се признају и високо цијене моралне и војничке способности српске војске, те се нескривено истиче жеља, да послије васпостављања трајног мира на Балкану Румунија и Србија ступе у најтјешњу заједницу, од које се очекују најповољнији ресултати. О Србији се говори свугдје повољно, ма да ће, како ми се чини, званична Румунија приликом преговора за мир бити поштен посредник између Србије, Грчке и Црне Горе с једне и Бугарске с друге стране. Разумије се, да то не искључује одлуку Румуније, да све захтјеве Србије и Грчке призна као умјесне и да код Бугарске посредује да их прими.

Неоправдана је бојазан оних, који још вјерују у могућност, да се Румунија врати политици, која одговара бечким жељама. Данас већ то изгледа апсурд и један покушај у том смислу, тешко да не би био кобан за оне, који би га учинили. Румунија је пошла путем који је води у сјајну будућност, а тај пут се у свему поклапа са српским жељама. Са тога пута, она неће ни за тренутак скренути.

За будућу политику Румуније двије су ствари значајне. Румунија жели стварање великог балканског блока, који би био потпуно независан од европских сила, и који би се у својим политичким односима према силама опредјељивао према користима, које му се указују. То је прво, а друго: Румунија на Балкану жели више јаку Србију, него јаку Бугарску. То је несумњиво, а у осталом и природно. Највјернији савезник и најприроднији савезник Румуније биће и остаје само Србија.

Дао Бог!

Како се Бугари хвалишу

Пошто су узалуд покушали, да на бојишту извојују макар какав успјех за себе сад пред преговоре о миру, Бугари су опет отпочели са бесмисленим хвалисањем и разметањем својим уображеним побједама. Сад су чак пустили да говори и њихов генералисим, Ратко Димитријев. Хвалећи се дјетињаство пред дописником „Келнских Новина", Ратко Димитријев је, између осталог, рекао:

Бугарске позиције бране све три бугарске армије. Против нас су се борили, вели Ратко Димитријев, црногорске трупе на лијевом крилу у околини Егри Паланке, међути српска је војска била у средини против позиција на Церовом Селу, а Грци су се налазили 30 км. јужно против позиција на линији кланца Кресне преко Пехчева и његових висова. Сви упорни напади противника били су мирно одбијени, а на неколико мјеста извршено је то одбијање непријатеља и бајонетом. У овим борбама одликовала се 4. дивизија ђенерала Бојаџијева, а нарочито 8. приморски пук из Варне. Од Црногораца смо отели на бајонет три машинске пушке. Губитци савезника били су врло велики. Ни један једини пут није било опасности да ће непријатељ продријети кроз бугарску линију, а сада је та опасност потпуно искључена, јер у непосредној близина наше линије стоје на расположању још двије бугарске армије. Ко је у стању, да створи себе преглед данашњег положаја наше војске, и да га право схвати, тај не би више ни посумљао у то, да не би бугарска војска, када би кренула напријед, и када јој се иначе не би сметало, потисла натраг и Србе и Грке. Али ствари данас стоје тако, вели даље генерал Димитријев, да, када би наша војска кренула побједоносно напријед, тада би Румуни ушли у Софију, и заповиједили нам да се уставимо.

Генерал је још додао да су грчке комитске чете запалиле варош Неврокоп и многа околна села. На истоку су турски башибозлуци, палећи и убијајући становништво, упала преко старе бугарске границе; међутим у овоме упаду учествовала су само четири ескадрона регуларне турске војске, али пошто дотле у тој околини није било никакве бугарске војске, те се не могасмо одупријети ни том малом броју турских војника, међутим су наше трупе већ тамо послате".

Бугари очевидно смеђу с ума да је прошло вријеме, када је лаковјерна европска публика вјеровала њиховим хвалама и њиховим извјаштајима о побједама, које никад и нисје нијесу постојале.

Комесаријат у Чешкој

— Суспендовање устава у Чешкој —

Све су чешке странке издале прогласе и протесте против суспендовања устава и аутономије краљевине Чешке. У свим овим прогласима истиче се, да ће једино чешки сабор, изабран на основи општег права гласа, моћи да ријеши кризу. Младочешка странка у свом прогласу нарочито наглашава, да чешки сабор у свом данашњем скученом положају није достојан представник краљевине Чешке. Чешки социјални демократи држали су у недјељу у Прагу протестну скупштину против укидања устава, а иза скупштине су у опходу по граду приредили манифестацију. Народно-социјална странка закључила је, да у читавој земљи поведе организовану борбу против укидања устава, а у парламенту да на овај владин корак одговори острукцијом.

Бивши чешки посланици, чланови распуштеног сабора, издали су такође заједнички проглас против суспендовања устава и аутономије краљевине Чешке. У прогласу се каже, да је земаљски одбор учинио све да одговори својим дужностима, али га влада није ничим помагала, него га је у интересу централизма слабила. Сада је опет поставила управну комисију, која је одговорна једино централној влади, а не чешком сабору. Из тога се види, да су владине мјере упрене против Чешке и чешког сабора да се задовољи њемачка опструкција. Чешки чланови суспендованог земаљског одбора издали су изјаву, у којој кажу, да је постављање управне комисије кршење устава, па они сматрају да њихови мандати трају даље, док новоизабрани чешки сабор не изабере нови земаљски одбор.

И Нијемци хоће да покажу да су они с уставног гледишта незадовољни с владиним мјерама. Но из свега се види, да њима није толико стало до повреде устава, колико до састава управне комисије. Нијемци тврде да су запостављени у управној комисији, јер је у њој већина Чеха, а осим тога су Нијемци добили споредна референтска мјеста. Није им доста, што су безразложном опструкцијом довели до финансиске кризе и суспензије устава него би још хтјели да господаре и у управној комисији.

Писмо из Гусиња

— Вријеме и љетина — Пољски радови — Коректна управа — Научна екскурзија др. Цвијића —

Гусиње, 16. јула

И ако смо ушли у другу половину јула мјесеца, у пучину љета, ипак нас често, врло често, посјећује киша. Већ се почела да чује пословица: „У киши је један а у сунцу девет бирићета". Тијем се каже, да је потребна топлина ради сазријевања жита. Још је род у врло добром изгледу по свему округу, да око неможете одвојити од дивног као море модрог и бујнога коломбоћа, који се онамо таласа; а на другом опет крају бијела жита пуна и једра повијају се и маме поглед у романтични простор плавско-гусињски. А што да речем за: крушке, шљиве и јабуке — једино воће овијех предјела планинских, у којима вјечито царује лед и снијег, а од којих вас одваја мало више од пола сахата пута, па сте на строгим Проклетијама спрам Гребена и спрам Виситора, од којих се први над Гусињем, а други над Плавом, дивном околином његовом његовом са романтичним језером, пунијем разноврсне рибе, уздиже у недоглед (око 2400 метара.)

Као и у свијема планиским крајевима, тако и овдје сијено сачињава поглавити дио рода. а сад је на овоме највиши рад. Свуд, куд се окренете, видите приљежан рад: онамо косачи косе, овамо момчад, дјевојке, невјсте и дјеца грабе, пласте и у стогове дјену.

За чудо, да рад није ометен бурним и крвавим догађајима, одиграним у данима препорођаја овога вјековно затуцаног и намученог народа, који је од свега културнога свијета одвојен дугим китајским зидом, којему тек сада свиће зора сретнијех дана.

Благодат мирног живота и рада почела је своје: вјековни пашенници, зликовци и разбојници сада се мирно крећу, раде и путују. Свакога пазарног дана видјећете пуно Гусиње од све Малесије мушким и женским свијетом у својој разновременој ношњи и за разним кућним потребама.

Мудра и тиха — нарочито пошљедњих дана вођена — управа допринијела је и учинила ово. Зато се има захвалити команданту војног округа г. бригадиру М. Божовићу, који је сву своју умјешност и енергију употребио за ред, мир и рад. У томе погледу не може се претпоставити, колико се овдје учинило за кратко вријеме! Доста је рећи, да у Гусињу, гњијезду разбојника и у његовој околини крећете се као и срцу Црне Горе, као на Данилову Граду или Подгорици.

Ових дана у научној сврси пропутовао је овуда уважени српски научник д-р Јован Цвијић. Он је пролазио к Пећи и Дечанима, а повратио се опет овуда преко Велипоља и климентскијех планина за Андријевицу.

Ми смо имали част њега и цијењено му друштво једно вече имати у својој средини, баш кад бијаше обилазио Гусиње и Проклетије. Чули смо његово дивљење о овоме богатом и романтичном предјелу. Од срца му желимо срећан пут и дуги живот на корист Српства, којиму је понос, а новодобијеном крају срећу и благостање желимо. **Б.**

Прилике у Црној Гори

— Напредан и користан рад Краљ. Владе —

Загребачки „Србобран" има допис из Бара о приликама у Црној Гори. У томе се допису вели:

„Мучки бугарски напад на српску војску изненадио је, али није зачудио, познавајући крволочну бугарску ђуд. 13.000 Црногораца, отишло је да се боре раме уз са браћом Шумадинцима, те да им се бар у неколико одуже.

Сви овдје с нестрпљењем очекују, какав ће да буде резултат овога рата.

У Црној Гори мало по мало почињу да се срећују прилике, томе доприноси највише садањи кабинет. Вукотићева влада, до сад показује да има смисла за државно уређење. Највеће су јој потешкоће, што је и природно — новоослобођени крајеви, те настоји у колико је то могуће да чим прије и боље уреди, али ће то брже да иде док се уреде границе.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE

Финансије се доводе у ред, школе се свагдје подижу, подићи ће се још 2 гимназије, судови се уводе, путови граде. Ускоро ће се почети с бројењем народа. Војска ће да се повећа.

Мораће се особита пажња да поклони на здравље народа, које је у овоме рату доста страдало, а поготово требаће да се припази на нове крајеве, јер кажу да је то огњиште сваковрсним болестима. Чуо сам да ће у новим крајевима да се подигну државне апотеке; али мислим да се ту не ради о државним већ о војним апотекама, ради сталне војске која ће да се смјести у тим крајевима.

Особиту пажњу свему овоме поклања стари Господар. Чује се, да је позвао из иностранства неколико стручњака, да попуне и уреде, уз помоћ домаћих људи, недостатке.

Политички су преступници сви помиловани и повраћена су им грађанска права, те су се одмах ставили држави на расположење.

Једном ријечи, види се да ово министарство, које се иначе састоји из способних и напреднијих елемената, има и воље и смисла за рад.

Дакле напријед и сретно, ако Бог да!"

Дневник

Грчка мисија. У понедјељак послије подне је са Цетиња преко Котора отпутовала грчка мисија, која је овдје била ради саопштења о ступању на пријесто Ђ. В. Краља Константина XII., испраћена на онако исто свечан начин као што је била и дочекана.

Јован Цвијић на Цетињу. На Цетињу од прексиноћ борави познати научник и професор географије на биоградском универзитету г. др. Јован Цвијић. Више је од мјесец дана како уважени професор путује по новим крајевима Црне Горе ради научних студија. Ми га поздрављамо са добро нам дошао.

Тресићев чланак. У данашњем броју доносимо отворено писмо хрватског посланика на царевинском вијећу и познатог родољуба г. др. А. Тресић—Павичића упућено др. Даневу. Ово писмо наишло је на одличан пријем у српскохрватској штампи, што је најбоље утук онима који нам досађују својим пренемагањем и бољећивошћу због братоубилачког рата. Биоградски „Одјек" га овако приказује: „Чланак је пун података и ерудиције и оштра је филипика противу бугарске политике, а пледира за српскохрватско етничко јединство, као једини и прави темељ за еманципацију јужних Словена од туђинских уплива". „Riečki Novi List" вели како је ово отворено писмо свуда учинило велики утисак и како се свијет за њ грабио. „Тресићева филипика на Данева, вели овај лист, формом, мислима, ерудикцијом, а нада све снагом свога стила, свакоме је импонирала. Достојан пандан оном његовом одушевљењу, којим стиховима овјенча освећено Косово". Ми то писмо пружамо нашој читалачкој публици и послије тога нека цијени крокодилске сузе назови наших пријатеља.

Нови питомци Министарства Просвјете. Да би се наше средње школе снабдјеле потребним наставничким особљем, на приједлог Министра Просвјете а по одобрењу Министарског Савјета, одређене су стипендије за дванаест нових кандидата. Осморица би изучавали разне гране филозовског факултета а четворица чисто педагошку групу.

Докле се не сврши овогодишњи испит зрелости у гимназији и богословско-учитељској школи, што ће бити тек у другој половини септембра, а закаснило се због ратног стања, то ће се стјечају за ова стипендијска мјеста продужити рок до краја септембра, како би се могли натјецати и овогодишњи матуранти.

Избор ће вршити Просвјетни Савјет према школским квалификацијама и имовном стању, како то прописују „Правила за државне стипендисте, који се школују на страни".

† Милија Бакић, потпоручник. По свршетку лицеја и више војне школе у Цариграду дошао је почетком 1912. г. у своју домовину. У брзо се Милија ставио отаџбини на службу као официр. Од љета 1912 г., када су отпочела крвопролића у Пољима и у доњим Васојевићима па до прије неколика дана, он је живо одговарао својим официрским дужностима. Дужност према Отаџбини, Господару и Српству повела га је, као и остале му храбре другове, и на бојишта у Маћедонији и онамо је пао као жртва на бранику части српског имена и српских интереса.

Нека му је лака ослобођена земља старе српске дједовине, за чије избављење прекрилише долине вардарске гомиле палих српских соколова. Родитељима и родбини пок. Милије Бог ће дати утјехе, а нађи ће је и у томе, што се је он и његови другови жртвовали за васкрс слободе свих потлачених Срба на јужном дијелу српских земаља.

Општински избори у Скадру. У Скадру су извршени избори нове општинске управе. Огромну су већину добили мусломани. На чело општинске управе постављено је по слободној вољи грађанства оно исто угледно лице из мусломанских његових редова, које је по заузећу Скадра била поставила наша привремена владавина. То је очигледан доказ, да је наша владавина још у првом својем почетку знала погодити права осјећања и расположења скадарског грађанства. У очи овијех избора било је много тајног сплеткарања и бушкарања са добро нам познате стране, да општински избори у Скадру не испадну овако како су одиста испали.

Прослава И. Марковића. Јуче је у Мађарској почела прослава покојном Ивану Марковићу, Србину, творцу мађарске стенографије. Светковина је јуче почела у Пешти, те ће 28. о. м. бити пред парламентом откривање споменика Марковићу, а 2. августа завршиће се прослава у Сегедину са народном светковином и откривањем бисте пок. Марковића. На прославу су позвани и српски стенографи.

Вријеме. Љето већ одмиче, али праве љетње дане још не запазисмо. Шта више прољеће је много љепше било него само љето, јер се готово сваког дана излијевају кише. За све ово вријеме тешко да је било правог љетњег дана и неба без облака. Вријеме је било тако нестално, да се преко дана врло често мијењало. Ако дан почне сунцем, завршава се кишом, а често се дешавало да се преко дана неколико пута мијењало вријеме. У томе правцу вријеме још и сад траје и нема изгледа да ће се прољепшати. Тако ће нам цијело љето проћи у ружном времену. Било је пак дана када је преовлађивало вријеме јесенско, с дугим и недогледним кишама и знатном хладноћом. Тако је по цијелој земљи; у језерско-шараначкој капетанији што више неки дан је падао снијег са сјевером. Али ништа није боље ни на страни. Због тога су тамо многи крајеви и страдали. Ријеке су од силних киша набујале, прелазиле корита и изливале се. Од тога су биле велике штете. Исто тако су штете и по усјеве, јер се ушљед оваквог ружног времена не могу како треба да развијају и сазријевају.

Телеграфски извјештаји

Грчка и Турска

Атина, 20. јула

Данас су приспјели из Цариграда ванредни изасланици Решид бег и Нециб бег, који ће у заједници са Кемали бегом потписати уговор, којим се успостављају дипломатски односи између Грчке и Турске. — Данас су приспјели 25 топова, 25 кара и 500 сандука муниције од задобијеног бугарског плијена. (А. Агенција.)

Конференција амбасадора

Лондон, 20. јула

Конференција амбасадора трајала је два сата и нова сједница је заказана за уторник. Амбасадори су расправљали питање о арбанској жандармерији, а затим о границама у Епиру и Егејским Острвима. Односни пројект поднијеће се велесилама. (Бечки Кор. Биро).

Бугарски војни кредит

Софија, 20. јула

Парламенат је усвојио прво читање о војном кредиту од 50 милиона. (Б. К. Б.).

Повратак руског посланика

Петроград, 21. јула

Посланик Гирс отпутовао је за Цетиње. (Б. К. Б.)

Бугарски предлози

Биоград, 22. јула

Контра-предлози бугарски односно будуће границе произвели су овдје неповољан утисак. Србија и Грчка ће одбити те предлоге. (Б. К. Биро)

Продужено примирје

Букурешт, 23. јуна

Конференција је продужила још за три дана обуставу непријатељства. — Мајореско је изјавио да су спорна питања између Румуније и Бугарске дефинитивно уређена. (Б. К. Биро)

Србија и Грчка према Бугарској

Букурешт, 24. јула

Веницелос и Пашић затражили су од својих владара инструкције односно евентуалних уступака. (Б. К. Б.)

Турска не да Једрене

Цариград, 24. јула

На посебне кораке неколико амбасадора о напуштању Једрена велики везир је одговорио негативно. (Б. К. Б.)

Побуна заробљених Турака

Софија, 24. јула

Код Старе Загоре покушали су турски заробљеници да утекну. Чувши пуцање, заробљеници, који су били у вароши, јурнуше на магацин оружја, гдје је дошло до крвавог судара. Много Бугара и Турака рањено је и погинуло. (Б.К.Б.)

Ратне биљешке

Црногорци у борби

Уморио се један Црногорац војник при гоњењу Бугара, па рече: „Вала Богу, колико прегазисмо ове пусте земље, шта ће нам је више?" Други му одговара: Е бели мислиш ту је неђе близу Русија". — „А да и Азије, бого ми чоче, вели трећи, вијесте ли ви оне камиле". — У потјери за Бугарима није могла комора да иде тако брзо као војска, па су војници морали сами да траже хране. Црногорци су у томе били вјешти. У вече, послије марша, разаспу се тако, сваки за се, или у мањим групама по шуми, сваки са својим јаретом на леђима. Дрва доста, а ваља брзо јести јер може изненада доћи наредба, да се пође напријед. Па опет се ложе велике ватре за печиво, и цијела гора засветлупа од огњева. Томе даје још већег живота онај црногорски обичај, да се дозивају. Не могу једни без других, па се стално дозивају. Дозиви се мијешају често у неразговетну галаму.

Бијеле заставе

Један рањеник са Ријетки Букви причао је овај занимљив догађај:

— 19. јуна при заузимању Ријетки Букви један бугарски батаљон притешњен од наших и послије великих губитака истакну бијелу заставу. Ми повјеровасмо и једна десетина од нашег вода пође да прими предају. Бугари узеше праксу Турака — осуше кишу куршума и наша се десетина више не врати.

— А бугарски батаљон?

— Остао је тамо, да покрије нашу десетину.

— Како то!

— Сто за једног. Не поможе им бијела застава.

Погибија поднаредника Сушића

При заузећу Ријетких Букава, погинуо је на пријеварту поднаредник Светолик Сушић, из Остружнице.

Пошто смо заузели неколико предњих редова шанчева 17. јунија у вече и 18. до пред вече одморили смо се, а око 6 часова у вече пођосмо ка главним позицијама. Био је сумрак. Одједном кад смо били на раздаљини око 500 метара, чусмо пред нама на српском језику:

— Аjде браћо, бјеже Бугари! Ми помислисмо да су наши и командир издвоји једну патролу под вођством поднаредника Сушића, да иде да извиди ко је тамо. Патрола пође. На једном чусмо глас Милорада Ђорђевића, аласа из Биограда, који је био у истој патроли, како говори поднаредникy Сршићу:

— Море пази, Цвејо, обазриво да идемо, нагазићемо на Бугаре!

— Немој ту да ме цвијелиш, нешто љутито одговори Сушић, а мало затим у мраку зачу се:

— Аjде, браћо, аjде, наши смо.

Није прошло ни два три минута па се заори са те стране плотун. Отпочеше пушкарање и с једне и друге стране, а у брзо затим Бугари — око 500 комита — уступише. Поднаредник Сушић био је сав изрешетан бугарским куршумима, а сјутра дан саранили смо га ту, на Ријетким Буквама.

Црногорци

Није без интереса шта веле српски рањеници о браћи Црногорцима који су им дошли у помоћ:

— Е јесу вала јунаци — вели један рањени трећепозиваш — иду, тако иду, пушке на раме ка' врљике, а кад припуца он сједе на земљу, скрсти ноге, пребаци пушку преко крила и гледа одакле га гађа, па кад му у'вати мету, тек онда гађа.

— Ништа није то — одговара му други — него ми причају неки, веле, 'оће Црногорци да се враћају, кажу, шта ми је то дум дум, па ништа, гинемо ми, а гину и они. Кад ћемо мало за гушу на снагу, да видимо ко ће кога понијети у зубе!

И тако даље маса других ствари о Црногорцима.

Србин

Мржња између Срба и Бугара сваким је даном све очајнија и крвавија. Па, ипак, колико је Србин великодушан као непријатељ, нека свједочи овај примјер:

Води се очајна, крвава борба на Криволаку. Наши наступају. Један српски војник, лако рањен у главу, излази из борбеног реда да тражи превијалиште. У томе га замоли један Бугарин коме су обије ноге биле пребијене:

— Бре, братко, носи ме одавде; хоће да ме лако погазе или куршум потреви...

И рањени српски војник, код кога се пробуди урођено самарјанство, подиже Бугарина на леђа и заједно с њим оде на превијалиште.

Ђаци

Кад су послије љутих бојева на Куманову, Прилипу, Битољу и Скадру гимназије продужиле рад, улази наставник у трећи разред једне биоградске гимназије и поче да прозива ђаке. Кад изрече име:

— Машан Ракочевић!, из младих бујних груди просу се громко:

— Слава му!

Наставник погледа питајући ђаке.

— Погинуо је на Бардањолу.

— Слава му! Овај ћемо час њему да посветимо. Ко зна што год о њему да прича?

— Ја знам, рече један из пошљедње клупе. — Ја сам рањен на Бардањолу.

ОДГОВОРИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ

Госп. Јову Р. Копривици, Lead So. Dakota (U. S. A.)

— Примили смо од госп. Радомира Кривокапића — Орлинског, перпера осамдесет и пет и према Вашем писму од ове суме предали смо перпера педесет Црногорском Црвеном Крсту. Перпера двадест Администрацији »Гласа Црногорца« на име једногодишње претплате као и перпера петнајест овој Администрацији на име једногодишње претплате.

Захваљамо Вам и српско Вам поздравље.

АДМИНИСТРАЦИЈА.

Најфинијег Малиновог сока
(Framboise)

у разним флашама, добила је и продаје литар 4 перпера; а веће наруџбине за унутрашњост шаље о свом трошку

Цетиње, 19. јула 1913.

П. п. бр. 21, 2,5 Трговина П. М. Калуђеровића

Препоручујем се
општинским одборима и свештеницима да стојим на расположење свима црквама у земљи и ван ње својим признатим вјештачким радом. Нарочито се препоручујем за израђивање **ИКОНОСТАСА, ПОЗЛАЋИВАЊЕ,** поправљање старих и израду нових слика — **ИКОНА, ПИТУРАВАЊЕ ЦРКАВА** у свима стиловима и за све што у ову врсту посла и иконописа спада.

Израда брза и одлична, цјена умјерена.

Цетиње. Иконописац

п. п. бр. 20, 3,10 ФРАНО СИБРИНА

П. п. бр. 1. 39—50

Приликом смрти наше добре и никад непрежаљене мајке

† ГЕТРУДЕ

која се пресели у вјечност послије дугог и тешког боловања у 79. г. 20. о. м. у вече, а предана матери земљи 21. о. м. послије подне — сматрамо за своју дужност да се захвалимо:

г. д-р Огњеновићу, који се око покојнице својски заузимао и болове јој ублажавао, а ништа мање г. др. Матановићу;

г. дон Марку Аштићу, који је покојницу у пошљедњим часовима обилазио и тјешио;

свештеницима г. г. проту Крсту Матановићу, попу Дрецуну и ђакону Калуђеровићу, који јој на спроводу и опјелу чинодјејствоваху;

г. Тому Вујовићу, породици г. Франца Сибрине, као и г. Балака, г. Јованесковићу и г. Милану Мађару, који нам се овом приликом на руци нађоше, као год и свима онима који нам саучешће изјавише, спроводу учествоваше и допринијеше да нашу тешку тугу за незаборављеном покојницом ублажимо.

Нека је и опет свима топла и срдачна наша хвала.

Цетиње, 23. јула 1913. г. Ожалошћени:

син **Људевит Наглић;**

п. п. бр. 22 1,1 кћи **Марија Шленгер;**

Штампа Кр. II Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник **Радомир Кривокапић Орлински**